

Manus till miljöutbildningen

Prezi-presentationen

Innehållsförteckning

Förord.....	1
Manus till miljöutbildningen	3
Vad är Green Key?.....	3
Hur fungerar Green Key?	4
Varför har vi valt att arbeta med Green Key?	4
Hur ser arbetet med Green Key ut i vår verksamhet?.....	5
Kemikalier.....	5
Avfall	5
Energi	7
Livsmedel	8
Vatten.....	10
Personalmedverkan	10
Workshop.....	11
Personalluppgifter i miljöarbetet	12

Förord

Du som är miljöansvarig på anläggningen ska se till att anställda har relevant miljökompetens för att kunna genomföra miljöarbetet med Green Key. Som hjälpmedel har du fått en Prezi-presentation, och det här manuset är tänkt till att inspirera och hjälpa dig att hålla i en bra och intressant miljöutbildning. Eftersom alla anläggningar är olika får du som miljöansvarig själv avgöra vad du ska berätta kring punkterna i presentationen, men vi rekommenderar ändå att du minst tar upp det som står i det här manuset.

Prezi-presentationen ska fungera på alla datorer, men för att kunna köra Youtube-klipp som finns med i utbildningen krävs internetuppkoppling.

Målet med miljöutbildningen är:

- att personalen får kunskap om miljömärkningen Green Key.
- att personalen får övergripande kunskaper om viktiga miljöproblem idag.
- att personalen får kunskap kring hur de praktiskt kan arbeta för att minska er miljöpåverkan.
- att personalen ska känna sig motiverade och delaktiga i anläggningens miljöarbete.

Upplägget i presentationen är som följer:

1. Information om miljömärkningen Green Key.
2. Information om anledningarna till varför anläggningar vanligtvis arbetar med Green Key.
3. Information om *varför* ni arbetar med de olika miljöområdena och *hur* ni gör det praktiskt.
4. Sista delen i presentationen är en workshop. Det är frivilligt att hålla i workshopen men vi rekommenderar att ni gör det och avsätter tid för efterföljande diskussion. Det är ett bra tillfälle för personalen att komma med förslag på hur ni kan förbättra ert miljöarbete. Bestäm om personalen exempelvis ska diskutera i grupper eller skriva ner idéer på papper.

Miljöpolicy, miljömål och handlingsplaner

I delen "Hur fungerar Green Key?" (s 3) som visar miljöpolicy, miljömål och handlingsplaner kan ni med fördel läsa upp er miljöpolicy och era miljömål (ev. handlingsplaner också om ni vill). Skriv gärna ner miljömål och handlingsplaner på en tavla eller dela ut miljöpolicy, miljömål och handlingsplaner i pappersform i samband med läsandet. Detta för att personalen ska få kännedom om vad ni har för ambitioner med miljöarbetet och vilka mål ni konkret ska arbeta med under året.

Personaluppgifter i miljöarbetet

I delen "Personalmedverkan – Hur?" (s 5) i presentationen rekommenderar vi att ni delar ut det bifogade dokumentet "Personaluppgifter i miljöarbetet" längst bak i det här skriftliga manuset. Där finns uppgifter om vad respektive avdelning kan göra för att bidra till ert miljöarbete. Ni får självklart lägga till eller ta bort information beroende på förutsättningarna i er verksamhet. Se gärna till att uppgifterna gås igenom på de olika avdelningarnas efterföljande personalmöte.

Hur ofta och hur länge?

Miljöutbildningen ska hållas innan ni skickar in er ansökan om Green Key, och därefter regelbundet eller vid behov (som till exempel för nytilkommen personal). Det är också viktigt att ni avsätter tillräckligt med tid för att hålla i utbildningen och workshopen med efterföljande diskussion. Vi uppskattar att utbildningen tar ungefär 20-30 minuter att hålla.

Tips

För att motivera personalen är det bra att VD/hotellchef/ledning är med under miljöutbildningen, eller introducerar den. Det visar personalen att miljöarbetet är viktigt och skapar ett engagemang.

Till sist

Tveka inte att kontakta oss för att berätta hur det går, om det uppstår problem eller om ni behöver hjälp. Kom också gärna med synpunkter så vi kan förbättra utbildningsmaterialet!

Green Key

Green Key Sverige

Kontakt: www.greenkey.se/kontakta-oss

Webbsida: www.greenkey.se

Manus till miljöutbildningen

Bild 1

Mitt namn är **XX** och jag är miljöansvarig här på vår anläggning. Den här grundläggande miljöutbildningen ska ni genomgå, eftersom det är ni som ska arbeta praktiskt med miljöfrågorna i vår verksamhet och kunna informera gästerna om vårt miljöarbete. Ni ska i den här utbildningen få kunskap i ett antal viktiga miljöområden kring *varför* de områdena är viktiga och *hur* vi jobbar med dem på vår anläggning.

Bild 2 – Vad är Green Key?

Vad är Green Key? Green Key är en internationell miljömärkning för hotell, vandrarhem, campingar och konferensanläggningar, och har funnits i Sverige sedan 2003.

Bild 3

Green Key är en av turistbranschens ledande miljömärkningar och idag är över 2600 anläggningar i 56 länder miljömärkta med Green Key.

Bild 4

I Sverige finns idag över 160 Green Key-anläggningar antalet ökar årligen. Här kommer några exempel på Green Key-märkta anläggningar.

Bild 5

Radisson Blu Scandinavia Hotel i Göteborg.

Bild 6

Hotel Riddargatan i Stockholm.

Bild 7

Kebnekaise Fjällstation i norra Lappland.

Bild 8

I Sverige drivs Green Key av organisationen Green Key Sverige, medan miljömärkningen internationellt administreras av FEE - Foundation for Environmental Education, i Danmark. Green Keys kriterier och arbetssätt bestäms av FEE.

Bild 9 - Hur fungerar Green Key?

Hur fungerar Green Key-märkningen?

Bild 10

Först måste ett antal miljökriterier inom olika områden uppfyllas på anläggningen för att ansökan om Green Key ska godkännas.

Det finns två typer av kriterier: dels obligatoriska kriterier som om tillämpligt ska vara uppfyllda, och dels poängkriterier som vi uppfyller fler av för varje år.

Bild 11

Här ser ni hur Green Keys e-kriterielista ser ut. Det är 13 olika miljö- och hållbarhetsområden med kriterier som ska uppfyllas.

Bild 12

Varje anläggning ska formulera en miljöpolicy som ska beskriva verksamhetens ambitioner med miljöarbetet. Det är viktigt att ni känner till vår miljöpolicy. ([Läs upp er miljöpolicy](#)). Varje år ska mål sättas för miljöarbetet och handlingsplaner för hur målen ska nås. Vi har som mål att tills XXX... ([Läs upp era miljömål](#)) Dessa mål ska nås genom att... ([Läs gärna upp era handlingsplaner](#)).

Bild 13

Green Key utför regelbundna besök för att kontrollera att kriterierna uppfylls. För att få behålla märkningen måste man också varje år skicka in en miljörapport där resultatet av miljömålen följs upp och nya miljömål formuleras.

Bild 14

Här ser ni hur vi arbetar med ständig förbättring av vårt miljöarbete, vilket är en viktig del av Green Key.

Bild 15 - Varför arbeta med Green Key?

Varför har vi valt att arbeta med Green Key?

Bild 16

Det finns flera anledningar till det.

Bild 17

Green Key är ett anpassat och lättarbetat verktyg för anläggningar inom turistbranschen som vill minska sin miljöpåverkan. Green Key ger oss hjälp och stöd att utveckla och förbättra vårt miljöarbete.

Bild 18

Genom Green Keys kriterier kan vi försäkra oss om att vi på ett strukturerat och effektivt sätt kan minska vår miljöpåverkan.

Bild 19

Green Key visar att vi har ett trovärdigt miljöarbete, eftersom vi kontinuerligt blir kontrollerade att vi uppfyller vissa miljökrav av en extern part – nämligen Green Key. Miljömärkningen är internationellt erkänd och stöds av WTO (World Tourism Organisation) och UNEP (United Nations Environment Programme).

Bild 20

Ett trovärdigt miljöarbete kan ge marknadsfördelar. Allt fler gäster och företag efterfrågar logi- och konferensverksamheter som arbetar med att minska sin miljöpåverkan genom en miljömärkning. Det är också allt viktigare att kunna redovisa sitt miljöarbete, till exempel i upphandlingar.

Bild 21

Ett effektivt miljöarbete kan i många fall spara pengar. Minskar vi exempelvis vår energianvändning så minskar vi samtidigt våra kostnader.

Bild 22 – Green Key i vår verksamhet

Hur ser arbetet med Green Key ut i vår verksamhet?

Bild 23

Vi ska nu gå igenom ett antal miljöområden som vi främst jobbar med på vår anläggning: kemikalier, avfall, energi, livsmedel, vatten och personalmedverkan. För att kunna minska vår miljöpåverkan är det viktigt att vi vet ([Byt bild!](#)) *varför* vi ska göra det och ([Byt bild!](#)) *hur* vi gör det i vår verksamhet.

Bild 24 – Kemikalier

Det första viktiga området vi arbetar med är kemikalier.

Bild 25 – Varför?

Kemikalier finns i praktiskt taget allting som omger oss i vår vardag och många av ämnena bryts inte ned utan ansamlas i våra kroppar.

1. Kemikalieanvändningen har ökat enormt de senaste 50 åren. Mindre än 5 % av kemikalierna som används har testats i någon större omfattning, vilket innebär att vi än så länge vet alldeles för lite om vilken påverkan resterande 95 % har för vår hälsa och miljön. ([Byt bild!](#))

Bild 26

Här är en bild på kemikalieanvändningen i världen. Den har ökat från 7 miljoner ton år 1959 till över 400 miljoner ton idag.¹

Bild 27 – Varför?

2. Cocktail-effekten kallas det när olika kemikalier blandas och samverkar i våra kroppar.

Bild 28 – Film

Här kommer en kort film om Cocktail-effekten.

Bild 29 – Hur?

1. För att minska vår kemikaliekonsumtion använder vi miljömärkt tvätt- och rengöringsmedel. Dessa produkter är snällare mot miljön och kan lätt brytas ner i reningsverken. Vi ska tänka på att även leta efter en miljömärkning på andra produkter såsom färg, textilier och elektronik.

2. Det är viktigt att inte överdosera. För att dosera korrekt måste man veta vattnets hårdhet. Ett hårt vatten kräver högre doser av exempelvis tvättmedel och ett mjukt vatten kräver mindre.

3. Testa att städa med så kallat ultrarent vatten, så kan ni minska er användning av städkemikalier rejält.²

[Fråga till personalen:](#) Vet ni vilken hårdhet vårt vatten har?

Bild 30

De här miljömärkningarna ska ni hålla utkik efter: Bra Miljöval, Svanen och EU Ecolabel.

Bild 31 – Avfall

Nästa viktiga område vi jobbar med är avfall.

¹ www.kemi.se/sv/Innehall/Fragor-i-fokus/Kemikalier-i-vardagen

² www.nytechnik.se/miljo/renare-efter-stadning-utan-kemikalier-6778186

Bild 32 – Varför?

1. Genom att källsortera våra sopor kan materialet återvinnas och användas igen, vilket sparar naturresurser och energi. Om du t.ex. återvinner en aluminiumburk sparar du hela 95 % av den energi som krävs för att tillverka en burk av nytt material.
2. Farligt avfall som slängs i vanliga soppåsen eller läcker ut i avlopp kan vara skadligt för hälsan och miljön. Detta eftersom farligt avfall innehåller otäcka ämnen som kan vara frätande, cancerframkallande eller hormonstörande.³
3. Tyvärr hamnar skräp i naturen. Framförallt plast är ett material som tar decennier att brytas ner. Det samlas i haven och orsakar det stora skada på miljontals marina däggdjur, fiskar och fåglar som äter plastbitar i tron om att det är mat, för att sedan svälta ihjäl. Förutom plastförpackningar kommer de små plastpartiklarna i havet från allt från peelingkrämer till bildäck och syntettextilier. 2050 kan det finnas mer plast än fisk i haven om inte utvecklingen stoppas.⁴
4. Enligt den svenska miljölagstiftningen är det faktiskt ett lagbrott att inte sortera sina sopor!

Bild 33

(Tryck fram texten!) Visste ni att ett kilo tidningar som återvinns sparar energi som räcker till ett 4,5 månaders långt mobilsamtal?

Bild 34 – Hur?

1. Vi jobbar med att minska vårt avfall genom sortering och återvinning av vårt och gästernas avfall.
2. Vi förvarar vårt farliga avfall i separata kärl och lämnar det till insamling.
3. Vi kan försöka minimera mängden avfall genom att undvika att skapa avfall från första början. Vi kan slopa förpackningar och engångsartiklar i framförallt plast och byta ut de få vi använder till förnybara material.
4. Vi kan välja produkter med lång hållbarhet och köpa second hand. På så vis undviker vi att köpa nytt och förebygger då uppkomsten av avfall. Vi kan också skänka bort möbler och prylar istället för att slänga dem.

Bild 35 – Film om nedskräpning

Bild 36

På vår anläggning sorterar vi (nämna de fraktioner ni har): Plast, glas, metall, papper, kartong...

Bild 37

Här är exempel på farligt avfall som vi ska lämna in: Elektronik, sprayburkar, målarfärgsrester, lampor och batterier.

Bild 38 – Energi

Nästa viktiga område vi arbetar med är energi.

Bild 39 – Varför?

Användningen av fossila bränslen för energi, såsom kol, naturgas och olja leder till en global uppvärmning av

³ www.sopor.nu/varfor-ska-jag-sortera/Farliga-aemnen

⁴ www.forskning.se/2017/06/27/snart-mer-plast-an-fisk/

jordens klimat. Ett varmare klimat skapar extremväder, översvämningar, torka, färskvattenbrist, havsnivåhöjningar, sjukdomar och tvingar människor på flykt.

Vilda djur i hav och på land hinner inte med att anpassa sig till förändrade livsvillkor i en allt varmare värld – och hotas av utdöende. Konsekvenserna kommer bli katastrofala om vi inte minskar våra utsläpp av växthusgaser omgående.

Transportsektorn i Sverige, främst fordon och flyg, står för över 30 % av våra totala utsläpp av växthusgaser.⁵ Produktionen av el- och fjärrvärme står för över 10 % av våra totala utsläpp.⁶

Bild 40 – Hur?

Vad kan vi göra?

1. Vi använder grön el. Grön el är producerad av förnybara energikällor såsom vattenkraft och vindkraft med liten miljöpåverkan.

Det är lätt att välja en leverantör som levererar bra el! Spana efter om de är märkta med 'Bra miljöval' – Då vet du att elen är grön.

2. Genom att byta till effektiv belysning, såsom LED-lampor och rörelsedetektorer eller timers.

En LED-lampa drar 80 procent mindre el och håller tio gånger längre än en traditionell glödlampa. För varje utbytt lampa sparar vi upp till 600 kronor per år.⁷ På vår anläggning har vi bytt ut minst 75% av ljuskällorna till LED/lågenergi/halogen.

3. Vi kan släcka, stänga av och dra ur kontakter till laddare. Hela 10% av ett hushålls energikonsumtion går åt till standby-förbrukning.⁸

4. Vi kan formulera en resepolicy, uppmuntra kollegor och gäster till hållbara transportsätt och där det går ha telefonkonferenser för att undvika onödiga transporter. Vi kan också klimatkompensera för de resor vi gör med flyg.

Bild 41

Om du stänger av all elektronik istället för standby sparar du uppemot 500 kilowattimmar per år i ditt hushåll.

(Tryck fram texten!) Det motsvarar 6250 timmars tittande på en 42-tums LED-TV!⁹

Bild 42 – Livsmedel

Nästa viktiga områden vi arbetar med är livsmedel.

⁵ www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Energi/Fossila-branslen/

⁶ www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Energi/Fossila-branslen/

⁷ www.vattenfall.se/smarta-hem/lev-energismart/minska-elforbrukningen/

⁸ www.eon.se/privatkund/Energieffektivisering/verktyg-och-guider/standby-guiden/fragor-svar-om-standby/

⁹ <http://www.elskling.se/energipartips/vardagsrummet/>

Bild 43 – Varför?

Livsmedelsproduktionen i världen har stor miljöpåverkan och orsakar ungefär 25 % av världens totala utsläpp av växthusgaser. Av dessa 25 % står kött- och animalieproduktionen för 20 % av de totala utsläppen.¹⁰ Anledningen till de höga utsläppen beror främst på att 70 % av världens jordbruksareal går åt till att producera djurfoder och att idisslande djur, som kor och får, orsakar metanutsläpp genom sin matsmältning. Metan är en 25 gånger kraftfullare växthusgas än koldioxid.¹¹

Bild 44

Köttätandet i Sverige har ökat stadigt och idag äter varje svensk i genomsnitt 87 kg per person och år. Vi måste mer än halvera köttätandet om vi ska klara av att leva inom ramarna för vad planeten tål.

Bild 45

Graferna visar hur mycket koldioxidutsläpp 1 kg av olika livsmedel orsakar och hur många kilometer bilåkande det i sin tur motsvarar. Äter du ett kilo nötkött har du orsakat lika mycket utsläpp som om du skulle köra bil i nästan 16 mil. Äter du däremot 1 kg potatis motsvarar det bara utsläpp för en bilresa på ynka 600 meter.

Bild 46

I o-ekologisk köttproduktion används ofta foder som innehåller importerad soja och många av våra livsmedel innehåller palmolja. När soja- och palmodlingarna breder ut sig skövlas stora områden med regnskog. Djur hotas och trängs undan och utsläppen av koldioxid från skogsskövling uppgår till nästan 20 procent av alla växthusgaser som släpps ut i atmosfären.¹²

I o-ekologisk odling används bekämpningsmedel. Jordbruksarbetare i fattigare länder kan drabbas av problem som cancer och reproduktionssvårigheter. Även du kan få i dig rester av bekämpningsmedel genom din mat.

Importerat kött innehåller betydligt mer antibiotika än svenskt kött eftersom antibiotika ges djurfoder i förebyggande syfte utomlands. En ökad antibiotikaresistens kan leda till att vi får allt svårare att bota vanliga sjukdomar. Globalt sett används idag mer antibiotika till friska djur än till sjuka människor.¹³

(Vi är idag inne i en period av massutdöende av arter, skapad av människan. Senast utrotningstakten av arter var lika hög var under perioden då dinosaurierna dog ut, för 65 miljoner år sedan.¹⁴)

Bild 47 (Film om o-ekologisk mat visas)

Bild 48 – Hur?

Vad kan vi göra?

¹⁰ www.jordbruksverket.se/download/18.5df17f1c13c13e5bc4f800039403/En+hållbar+köttkonsumtion.pdf

¹¹ www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Vaxthusgaser-utslapp-per-konsumtionsomrade-Sverige/Koldioxidekvivalenter

¹² www.wwf.se/vart-arbete/skog/problem/klimatforandring/1130644-skogar-och-klimatforandringar

¹³ www.wwf.se/press/aktuellt/1645095-kottguiden-2016-antibiotikaresistensen-okar-undvik-importkott-och-valj-mer-vegetariskt

¹⁴ www.dn.se/nyheter/sverige/forskare-jorden-pa-vag-in-i-en-ny-utrotningsfas/

Vi kan påverka och hjälpa era gäster att äta mer hållbart. Exempelvis genom att:

1. Servera mer grönt och vegetariskt! Nötkött släpper t.ex. ut 50 gånger mer växthusgaser än samma mängd morötter!¹⁷
2. Köpa mer lokalproducerat från närområdet och säsongsbetonade varor. Lokalproducerad mat minskar på transporter och säsongsbetonad mat kräver mindre energi, innehåller mer näring och är oftast billigare.
3. Servera mindre portioner kött och välja kött som är bättre ur klimatsynpunkt - som kyckling istället för nötkött och svenskt kött framför utländskt. Använd gärna WWF:s köttguide för att välja rätt. Vi behöver bara ca 50–70 gram protein per dag, och proteiner finns i mer eller mindre mängd i nästan all mat vi äter. På grund av ökad risk för tarmcancer och för planetens skull rekommenderas max 500 g rött kött i veckan.¹⁸ Men många av oss äter betydligt mer kött än vi behöver.¹⁹ Har du koll på hur mycket kött du äter?
4. Minska matsvinnet. Ca 20 % av maten som köps in till storkök slängs!²⁰ Vi kan minska svinnet genom att planera bättre, erbjuda gästerna ”doggybags” eller köpa in mindre tallrikar till restaurangen. Då tar gästerna mindre mat och det blir färre rester som slängs.
5. Köp ekologiskt, Fairtrade & MSC-märkt fisk - certifieringar garanterar en mer hållbar matproduktion.

(Ge exempel: På vår meny är XX produkter ekologiska, rättvisemärkta eller lokalproducerade och vi jobbar med att öka den här andelen varje år.)

Bild 49

Här har vi de olika miljömärkningarna som vi ska hålla utkik efter när vi gör inköp.

Bild 50 – Ekologiskt

Bilden till vänster är den svenska KRAV-märkningen, och till höger EU:s logga för ekologiskt jordbruk.

Fördelarna med ekologisk produktion är att:

1. Inga kemiska bekämpningsmedel används.
2. Restriktiv användning av antibiotika till djuren.
3. Hänsyn tas till djurens naturliga beteende.
4. Djuren får bara ekologiskt foder främst från den egna gården.

KRAV har mer långtgående regler för till exempel djuromsorg än EU:s märkning och har även regler för klimat och social hänsyn.

Bild 51 – Fairtrade

(Klicka fram texten!) Fairtrade leder till att odlarna får tillräckligt betalt för sitt arbete och därmed kan försörja sig själva, sin familj och utveckla sitt lokalsamhälle genom att ex. bygga skolor och vägar.

¹⁷ www.svt.se/nyheter/inrikes/kottindustrin-den-storsta-miljoboven

¹⁸ <https://www.livsmedelsverket.se/livsmedel-och-innehall/naringsamne/protein>

¹⁹ www.wwf.se/vart-arbete/ekologiska-fotavtryck/kottguiden/mindre-men-battare-kott/1595701-wwfs-kottguide-mindre-men-battare

²⁰ www.slangintemat.se

Bild 52

(Klicka fram texten!) Idag är 80 % av världens fiskbestånd är fullt utnyttjade eller överfiskade.²¹ Sedan 70-talet har hälften av allt liv i världshaven försvunnit.²² MSC-märkta produkter garanterar att fisken inte kommer från ett bestånd som är överfiskat eller fångad på ett sätt som skadar havets ekosystem. ASC-märkningen visar att fisk och skaldjur kommer från en hållbar odling.

Bild 53 – Vatten

Varför ska vi arbeta med området vatten?

Bild 54 – Varför?

1. Minskad vattenförbrukning innebär också minskad belastning för reningsverken. Minskar vattenförbrukningen innebär det också att reningen i avloppsverket blir effektivare, eftersom det kommer mindre vatten dit.²³
2. Genom att använda mindre varmvatten sparar man också energi, eftersom det krävs energi för att värma upp vattnet. Och sparar man energi så sparar man också pengar.
3. Även i Sverige kan färskvattenbrist förekomma i vissa områden, exempelvis på Öland, Gotland och i Stockholms skärgård.²⁴

Bild 55 – Visste du att...

(Klicka fram texten!) I ett genomsnittligt hus står varmvattenförbrukningen för cirka 20 % av det totala energibehovet.²⁵

(Klicka fram texten!) Transport av 1 liter flaskvatten orsakar ca 1000 gånger större koldioxidutsläpp jämfört med samma mängd kranvatten.²⁶

Bild 56 – Hur?

1. & 2. Ett enkelt sätt att spara vatten är att installera vattenstrypare på duschar och kranar och snålspolande toaletter. Vi har ex. minskat vår vattenanvändning genom att installera detta.
3. Vi serverar kranvatten som standard till gästerna, istället för flaskvatten. Vi har ju gott och nästan gratis vatten direkt ur kranen. Flaskvatten belastar miljön mycket mer vid produktion, transport och när flaskan återvinns eller slängs.
4. Vi informerar gästerna om att tänka på att spara vatten.

Bild 57 – Personalmedverkan

Ni i personalen är otroligt viktiga för vårt miljöarbete!

²¹ www.naturskyddsforeningen.se/sveriges-natur/2012-5/hoten-maste-bytas-till-hopp

²² www.wwf.se/press/aktuellt/1603361-wwf-hlften-av-havens-fiskar-och-ryggradsdjur-har-frsvunnit

²³ [www.svensktvatten.se/Documents/Kategorier/Utbildning%20och%20Rekrytering/Fakta%20om%20Vatten%20och%20Avlopp%20i%20Sverige%20\(svenska\).pdf](http://www.svensktvatten.se/Documents/Kategorier/Utbildning%20och%20Rekrytering/Fakta%20om%20Vatten%20och%20Avlopp%20i%20Sverige%20(svenska).pdf)

²⁴ www.sgu.se/grundvatten/brunnar-och-dricksvatten/dricksvattenforsorjning-i-kustnara-omraden/

²⁵ www.vattenfall.se/sv/vattenanvandning.htm

²⁶ www.svensktvatten.se/Vattentjanster/Dricksvatten/For-dig-som-soker-information/Vatten-fran-kran-eller-flaska

Bild 58 – Varför?

1. Ni kan lätt sprida information. Personalen har en mycket central roll eftersom ni har direktkontakt med gästen och lätt kan informera dem om vårt miljöarbete.
2. Ni kan visa upp ett bra miljöbeteende – Det motiverar gästen att bidra till miljöarbetet.
3. Ni kan göra enkla saker som minskar vår anläggnings miljöpåverkan.
Om var och en av oss hjälper till litegrand så blir miljövinsten totalt sett stor!
4. Engagera er i er verksamhets miljöarbete! Ta upp förbättringspotential på möten, kom på förslag på nya miljömål. Miljöarbetet blir bättre om alla är engagerade.

Bild 59 – Hur?

Ni kan hjälpa till och engagera er på olika sätt inom era respektive arbetsområden.

Valfritt: Jag ska nu dela ut varje avdelnings uppgifter där det står hur ni kan bidra till vårt miljöarbete. Läs och gå igenom dessa uppgifter på ert nästa avdelningsmöte.

(Dela ut dokumentet "Personaluppgifter i miljöarbetet" i pappersform. Se bifogad del längst bak i detta dokument).

Bild 60 – Film Mother Nature

Bild 61 – Workshop

Nu ska vi ha en workshop.

Bild 62 – Vad kan vi göra?

Fundera över vilka initiativ vi kan ta för att förbättra vårt miljöarbete. Ett initiativ kan vara lätt eller svårt och viktigt eller mindre viktigt. Placera varje initiativ i en av de fyra rutorna.

(Låt personalen resonera i grupp och sedan berätta om sina förslag. Anteckna gärna. Kan förslagen användas som miljömål? Initiativ som är svåra och mindre viktiga bör ni kanske lägga åt sidan tills vidare och istället prioritera de miljöåtgärder som är lätta och viktiga.)

Bild 63 - För att förbättra vårt miljöarbete...

Den här bilden ska hjälpa er att hitta förbättringar i vårt miljöarbete. Vad ska vi sluta med? Vad ska vi börja med? Och vad ska vi fortsätta med?

Exempelvis: Vi ska sluta använda plastmuggar, fler ska börja cykla till jobbet och vi ska fortsätta servera vår ekologiska frukost.

(Låt personalen berätta om sina förslag)

Bild 64 – Slut

Tack för att ni lyssnade!

Personaluppgifter i miljöarbetet

Allmänt på alla avdelningar

- Om gästerna pratar med er och tar upp synpunkter (positiva och negativa) kring miljöarbetet, ta då upp detta på nästa personalmöte. Gästernas åsikter är viktiga och kan hjälpa er att förbättra er anläggnings miljöarbete.
- Kommer ni på bra förslag kring miljöförbättringar eller förslag på miljömål, ta upp detta på nästa personalmöte.
- Glöm inte att släcka och stänga av på din avdelning och dra ur laddare som annars står och drar el och utgör en brandrisk.
- Gör medvetna val på din arbetsplats. Efterfråga mer vegetarisk och ekologisk mat i er lunchmatsal, ställ krav på miljövänligare livsmedel, produkter och resesätt. Engagera dig i miljöarbetet!

Glöm inte att källsortera det avfall som uppstår. Det finns en del saker man ska tänka på när man sorterar, exempelvis:

- Förpackningar som lämnas i återvinningsbehållare behöver inte vara helt rena. Skölj ur dem i kallvatten om det behövs för hygienens skull och låt dem torka innan de läggs i återvinningsbehållaren.
- Även mjuka plastförpackningar går att återvinna.
- Glöm inte peta loss vekhållaren från värmeljuskopparna, annars sorteras den ut som järn och aluminiumet brinner upp i smältverket. Värmeljuskoppar ska lämnas in på kommunens återvinningscentral. Nu finns även Svanenmärkta värmeljus, se www.svanen.se.
- Även lock och kapsyler av metall är förpackningar, som med fördel kan återvinnas.
- Kuvert ska läggas i vanliga soppåsen/brännbart. Limmet på kuvertet försvårar återvinning.
- Dricksglas, keramik, porslin och liknande ska inte sorteras som glas. De ska lämnas som övrigt hushållsavfall eller grovsopor på återvinningscentralen.

För mer information kring sortering, se www.sopor.nu/Sortera-raett och www.greenkey.se/material/avfall.

Reception

Receptionen har direkt kontakt med gästen och det är därför extra viktigt att de kan ge ett bra svar på hotellets miljöarbete. Tänk på att ni ska kunna:

- Ge en kort beskrivning av Green Key och verksamhetens miljöarbete
- Informera gästerna om kommunens kollektivtrafik
- Informera om närliggande park- och naturområden
- Informera gästerna om möjligheten att låna eller hyra cyklar
- Ge konkreta tips på vad gästen kan göra för att bidra till anläggningens miljöarbete. Exempelvis var de kan källsortera och att de ska släcka och stänga av på rummet.

Gör gärna en liten folder om Green Key, ert miljöarbete och tips på hur gästerna kan hjälpa till och förvara den lättillgängligt vid receptionsdisken.

Städ

- Välj miljömärkt

Välj miljömärkt tvättmedel då miljömärkta produkter innehåller så lite miljöfarliga ämnen som möjligt och innehåller kemikalier som är lätt nedbrytbara i reningsverkens biologiska steg.

I många fall fungerar såpa alldeles utmärkt. Vi lockas av att använda en uppsjö av rengöringsmedel – helt i onödan. Såpa funkar nämligen fint både till köket, badrummet, toalettstolen, golven och möblerna. Miljömärkt såpa tär inte lika mycket på miljön som andra städprodukter, och du utsätter varken dig själv eller din familj för onödiga kemikalier.

- Dosera rätt

Då sparar vi både pengar och på belastningen av miljön. För att dosera rätt måste man veta vattnets hårdhet, som är vattnets innehåll av kalcium och magnesium. Ett hårt vatten kräver högre doser av tvättmedel och ett mjukt vatten kräver mindre.

- Inget klor

Vanligt rengöringsmedel räcker. Vill man ändå ha en desinfektionseffekt kan man som alternativ välja ett medel som är baserat på peroxid i stället för natriumhypoklorit. Javex är ett exempel på en sådan produkt och är ett miljöanpassat alternativ till Klorin som också har viss blekande verkan.

- Rengör utan kemikalier

Ett alternativ är att använda ultrarent vatten – då slipper man kemikalier helt och hållet.

Prova mikrofiberdukar. De gör rent helt utan kemikalier och återanvänds gång efter gång. De är gjorda av ett syntetmaterial som har en betydligt större kapacitet att hålla kvar damm och smuts än vanliga torkdukar. Dukarna tvättas i tvättmaskin när de är smutsiga. Mikrofiberdukar kan användas vid all städning, även på toaletter och i badrum.

Glöm inte att pilla bort och slänga damm från trasor och annat i soporna. Spola inte ner dammet i avloppet! Damm kan dra till sig skadliga kemikalier från till exempel möbler och elektronik. Dessa kemikalier fångas inte upp i reningsverket utan åker direkt ut i havet.

- Tänk på att tvätt- och rengöringsmedel och andra miljöfarliga kemikalier ska förvaras så att läckage som kan skada miljön undviks.
- Tänk på att kontinuerligt skruva åt droppande kranar och rinnande toaletter, släcka och stänga av och reglera rumstemperaturen.
- Sortera gästernas avfall på rummen i minst tre fraktioner. Återvinn sedan avfallet i rätt fraktioner i återvinningsrummet.
- Ha som rutin att bara byta lakan och handdukar när gästen ber om det. Ex genom information till gästen att lägga handduken på golvet eller lägga en dörrhängare på lakanen om de ska bytas ut. På så vis minskar ni behovet av att tvätta.

Kök/Restaurang

- Minst 6 olika livsmedel ska vara lokalproducerade, ekologiska eller Rättvisemärkta vid ansökan om Green Key. Lokalproducerat räknas en råvara eller sammansatt produkt där merparten av råvarorna är producerade inom ett avstånd på max 10 mil.
- Ni måste öka andelen lokalproducerade, ekologiska och Rättvisemärkta produkter varje år.
- Minska gärna på köttet och laga mer grönt och vegetariskt.
- Minska mängden serverat kött och byt ut kött som är sämre ur miljösynpunkt. Välj exempelvis viltkött, kyckling och fisk framför nötkött och lamm och tänk på att köpa in svenskt kött framför utländskt.
- Undvik att servera flaskvatten. Flaskvatten har större miljöpåverkan vid tillverkning, transport och när den slängs eller återvinns. Använd heller inte engångsartiklar som plastmuggar och plastbestick i onödan. Engångsartiklar får endast användas vid speciella tillfällen, exempelvis vid spa/pool och för take-away, och inte i den dagliga verksamheten (som till exempel vid frukostservering).
- Släng så lite mat som möjligt. Fundera över hur ni kan minska ert matsvinn. Exempelvis genom att använda mindre tallrikar för gästerna, planera matinköp bättre, sänka kylskåpstemperaturen, lukta eller smaka på maten innan ni slänger den och vara kreativa och laga mat på rester. Tänk på att Bäst-före-datum enbart är en rekommendation.
- Glöm inte att källsortera avfallet som kommer från kök och servering. Detta gäller både förpackningar som matavfall (om möjlighet finns).
- Fyll diskmaskinen helt innan ni kör igång den. Glöm inte att dosera rätt med diskmedel.
- Fettfilter i kökets ventilationsanläggning ska rengöras minst en gång per år.

För mer information, länkar och tips, se www.greenkey.se/material/livsmedel.

Inköp

Välj miljömärkt:

- Rengörings- och tvättmedel
- Tvål och schampo som ges till gäster och personal
- Toalett- och hushållspapper, pappershanddukar, ansiktsservetter och servetter till restaurang.
- Papper för kopiering, brevpapper samt övrigt förbrukningsmaterial
- Mat och dryck
- Färg, textilier, elektronik, möbler mm.

Vi undviker följande:

- Engångsartiklar i framförallt plast (Ex. för sylt, smör, mjölk, tvål, schampo, lotion)
- Onödiga förpackningar
- Flaskvatten

Vi håller utkik efter dessa miljömärkningar:

KRAV: En svensk kontrollförening för ekologisk odling. Märkningen innebär att livsmedlen är producerade utan kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel och hänsyn tas till djurens naturliga beteende. Det sker en restriktiv användning av antibiotika och djuren får ekologiskt foder, i första hand från den egna gården.

EU ekologiskt jordbruk: I princip samma regler som för KRAV fast inte lika stränga på alla punkter. Exempelvis tillåts tillsatsen nitrat i köttprodukter och djuromsorgen är mindre omfattande. Grisar får ex. vistas utomhus, men det finns inget krav på att det måste vara en naturlig utomhusmiljö.

Fairtrade: En etisk och social märkning med fokus på mänskliga rättigheter. Märkningen innebär bland annat att arbetare och odlare får skäligt betalt för det arbete de utför, man motverkar barnarbete och uppmuntrar ekologiskt odlande.

Bra Miljöval: Naturskyddsföreningens miljömärkning med hårt ställda krav där produkterna ständigt måste utvecklas och bli mindre skadliga för miljön. Märkningen finns för både varor (ex. papper, tvättmedel) och tjänster (ex. el, transporter och försäljning av livsmedel i butik).

Svanen: Nordisk miljömärkning där krav ställs på energi- och vattenförbrukning, luftförorening, avfallsproduktion mm. och hänsyn tas till produktens miljöbelastning från råvara till avfall. Svanen miljömärker allt från tvättmedel till möbler, butiker och biltvättar.

EU Ecolabel: EU:s officiella miljömärkning för ex. textilier, färger och skor. Likvärdig Svanen.

MSC: Miljömärkning för hållbart fiske. Visar att fisken inte kommer från ett fiskebestånd som är överfiskat eller fångad på ett sätt som skadar havets ekosystem.

ASC: Miljömärkning för odlad fisk och skaldjur. Visar att odlingen är ansvarstagande och ser till miljömässiga och sociala aspekter.

FSC: Miljöanpassat, socialt ansvarstagande och ekonomiskt livskraftigt bruk av världens skogar. Finns ex. på papper, byggmaterial, trädgårdsmöbler och grillkol.

Försök även **minska andelen inköpt kött** och välj att servera mindre portioner kött. Välj kött som är bättre ur klimat- och miljösynpunkt, som fågel och fisk framför nöt och lamm. Välj i första hand svenskt kött för att vara garanterad god djuromsorg och minimal användning av antibiotika.

Tänk också på att köpa **säsongsbetonat och lokalproducerat**. Säsongsbetonad mat kräver mindre energi, smakar mer, innehåller mer näring och är oftast billigare. Lokalproducerad mat minskar på transporterna. Med lokalproducerad mat menas varor som är producerade, förädlade och distribuerade inom ett avstånd på 20 mil.

Köp också gärna produkter med **lång hållbarhet** och om möjligt **second hand**. På så vis förebyggs uppkomsten av avfall. Donera exempelvis möbler som inte används, upphittade kläder och fungerande elektronik till välgörenhet.

För mer information, länkar och tips, se www.greenkey.se/material/livsmedel.

Vaktmästare/Fastighetsskötare

Vaktmästarens/fastighetsskötarens främsta uppgifter är att ta hand om bl.a. följande:

- Droppande kranar och rinnande toaletter åtgärdas kontinuerligt.
- Tillåtet vattenflöde från dusch är max nio liter vatten per minut.
- Tillåtet vattenflöde från vattenkran vid handfat är max åtta liter vatten per minut.
- Det finns rutiner över hur kyl, frys och TV-apparater stängs av när rum, semesterlägenheter eller stugor inte är aktuella för uthyrning.
- Minst 75 % av ljuskällorna som används ska vara LED/lågenergilampor. Övriga ljuskällor byts ut där det är tekniskt möjligt.
- Ventilationssystemet ska kontrolleras en gång per år och rengöras och repareras om nödvändigt.
- Ytor inuti och utanpå värmeväxlare som ingår i ventilationsanläggning ska rengöras regelbundet.
- Se till att anläggningens avfall tas om hand av godkänd avfallstransportör och –mottagare.

Bokningsansvarig / Marknadsansvarig

- Bokningsansvarig ska se till att informera gästerna vid bokning om att er anläggning har ett Green Key-märkt miljöarbete. Fråga exempelvis vid bokning om gästerna vill äta ex. er säsongsbetonade middag / KRAV-märkta frukost och tipsa dem om hur lätt det är att komma till er utan bil, exempelvis genom att ta tåget. Varför inte erbjuda gäster som tar sig till er anläggning med mer hållbara transportsätt rabatt på boendet?
- Marknadschefen ska se till att anläggningens miljöarbete kommuniceras utåt och att miljö integreras i er affärsverksamhet! Exempelvis - Väv gärna in ert miljöarbete på hela er webbplats, istället för att bara skriva om det under en speciell flik. Tänk på att Green Keys logotyp ska finnas synligt på webbplatsen och länka till www.greenkey.se.
- Väv även in ert miljöarbete i annonsering och reklam. Om exempelvis er frukost är Fairtrade-märkt, skriv då: "Prova vår goda Fair-frukost" istället för bara "frukost".
- Ställ krav på bokningssajter att de har en ruta för "miljömärkt" att klicka i vid bokning, så att gäster lättare kan hitta boendialternativ där det bedrivs ett certifierat miljöarbete.